

บทคัดย่อ

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ ทางเสียง ทางอากาศ หรือการทำลายทรัพยากรธรรมชาติล้วนแต่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้เกิดความเสียหายตามมามากมายทั้งสภาพความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม สุขภาพของประชาชนที่ได้รับสารพิษจากภาวะมลพิษ รวมถึงการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ สัตว์ป่า หลายชนิดที่ถูกทำลายจนใกล้จะสูญพันธุ์ ซึ่งกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยก็ยังไม่สามารถยับยั้งหรือป้องปรามการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่จะช่วยให้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้รับการคุ้มครองดูแลมากยิ่งขึ้น ได้แก่ หลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ ซึ่งเป็นหลักการกำหนดค่าเสียหายที่ใช้อยู่อย่างแพร่หลายในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษค่อนข้างชัดเจน แม้ว่าจะยังคงมีประเด็นปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่บ้าง แต่ก็พบว่าหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นมีประโยชน์หรือข้อดีอยู่หลายประการโดยเฉพาะในการลงโทษผู้กระทำความผิด ช่วยป้องปรามความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งหากนำมาใช้กับคดีสิ่งแวดล้อมของไทยน่าจะเกิดผลดีเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ได้ศึกษาถึงหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยเกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่งและการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อเอกชนและความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งถือเป็นความเสียหายต่อรัฐเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมในการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้กับคดีสิ่งแวดล้อมของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีสิ่งแวดล้อมของไทยซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น ยังคงใช้หลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงตามหลักกฎหมายละเมิด ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ด้วยลักษณะพิเศษของคดีสิ่งแวดล้อมที่ต่างกับคดีละเมิดทั่วไป จึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น โจทก์ไม่ได้รับค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรม เนื่องจากมีประชาชนจำนวนมากที่ความเสียหายปรากฏขึ้นภายหลังจากที่คดีเสร็จสิ้นไปจากศาลแล้ว การกำหนดค่าเสียหายกรณีทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายทำได้ยาก เนื่องจากต้องอาศัยวิชาการแขนงต่างๆ มากมายเพื่อใช้ในการประเมินความเสียหาย ผู้ก่อความเสียหายซึ่งเป็น

ผู้ประกอบการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้โดยไม่เดือดร้อนหรือรู้สึกเจ็บท้อหลายเนื่องจากมีการคำนวณความคุ้มค่าต่อผลกำไรที่ได้รับไว้แล้วทำให้การก่อความเสียหายเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมาตรการทางอาญาที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหลายฉบับก็มีอัตราโทษที่ค่อนข้างต่ำไม่สามารถทำให้ผู้กระทำรู้สึกกลัวหรือเจ็บท้อหลายได้ อีกทั้งยังต้องให้โจทก์พิสูจน์ความผิดของจำเลยจนสิ้นสงสัย จึงทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประชาชนทั่วไป สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควรและยังมีความเสี่ยงที่จะถูกรบกวนสิทธิและทำให้เกิดความเสียหายอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้บทบัญญัติในมาตรา 438 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็ไม่เปิดช่องให้ศาลกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษได้เพราะถ้อยคำที่ว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด” เป็นเพียงให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายในกรณีที่โจทก์ไม่สามารถนำสืบถึงจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงได้

อย่างไรก็ตาม หากมีการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้กับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยก็ควรจะมีการวางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพราะหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายอีกประเภทหนึ่งเพิ่มขึ้นโดยแยกต่างหากจากค่าเสียหายตามความเป็นจริงเพื่อใช้ในการลงโทษจำเลย ป้องปรามบุคคลอื่นไม่ให้กระทำผิด และนำค่าเสียหายส่วนนี้กลับคืนสู่สังคมเพื่อเยียวยาความเสียหาย ดังนั้นจึงต้องมีความระมัดระวังในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ซึ่งผู้เขียนได้เสนอแนวทางในการวางหลักเกณฑ์เพื่อกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษดังนี้ ควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเฉพาะกรณีที่ผู้กระทำจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติโดยมีพฤติการณ์ที่ชั่วร้ายไม่ใส่ใจถึงผลเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นและบัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะเท่านั้น โดยการประเมินค่าเสียหายเชิงลงโทษจะต้องมีการพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมที่ชั่วร้าย ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับการกระทำความผิด ระยะเวลาการกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และมีการกำหนดจำนวนของค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มีความชัดเจนเพื่อควบคุมไม่ให้มากเกินไป ทั้งนี้ ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ผู้ก่อความเสียหายต้องชดเชยขึ้นนั้น นอกจากจะตกแก่ผู้เสียหายส่วนหนึ่งแล้ว ควรจะต้องตกเป็นของแผ่นดินด้วยเพื่อให้รัฐนำไปใช้เพื่อฟื้นฟูคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้ดีขึ้นต่อไป